

A més de l'obra de restauració i protecció del patrimoni cultural que sempre endegà l'associació, Amics de l'Art Vell també propugnà l'obra cultural i social. En aquest marc, l'entitat mantingué contínuament relacions amb les Comissions de Monuments de Catalunya i de Mallorca, participà en el 1r Congrés Internacional d'Arqueologia (1929), promocionà ponències i conferències, i participà en fires i exposicions, com l'estant a la 7a Fira de Barcelona, celebrada en un dels palaus de Montjuïc l'any 1934, o l'exposició organitzada el juny de 1935 a les Galeries Laietanes, on es mostrà la feina feta per l'entitat.

Respecte les conferències, aquestes es dugueren a terme a la sala d'actes de l'Ateneu Barcelonès; de totes les dissertacions que es feren, totes elles relacionades amb arqueologia, història, conservació de monuments i edificis, etc.¹⁶, es podria destacar la que féu Pere Bosch i Gimpera el 21 de gener de 1930 amb el títol *"Salvament de monuments d'art i arqueologia de la prehistòria i antiguitat"*, la qual tingué molt èxit i l'hagué de repetir a petició del Centre Excursionista de Catalunya.

A més, l'entitat féu les gestions necessàries perquè llurs associats obtinguessin un passi lliure per als museus i col·leccions dependents de la Junta de Museus, així com també el passi lliure als patronats de Poblet, Santes Creus i Empúries¹⁷.

Amics de l'Art Vell promocionà les obres de restauració de nombroses edificacions i conjunts monumentals, i la funció de tècnics l'acompliren el mateix secretari de l'entitat, Cèsar Martinell¹⁸ i Jeroni Martorell, ambdós arquitectes de professió. A tall d'exemple: el 1929 restauraren l'església romànica de St. Climent de Taüll, on Martinell fou l'arquitecte de les obres, les quals ascendiren a un total de 9.112'10 pessetes, sufragades de la següent manera: 1000 pessetes per la Diputació de Lleida, 7.719'60 pessetes pels Amics de l'Art Vell i 392'50 pessetes per subscripció voluntària entre els veïns del poble de Coll de Nargó; el 1931 arranjaren el sepulcre romà de Boades i l'any següent restauraren el monestir de St. Salvador de Breda; el 1933, també sota la direcció de Martinell, l'entitat va restaurar l'església de Sta. Coloma d'Andorra, obres que consistiren en destapar i restaurar els antics finestrals¹⁹.

La Guerra Civil (1936-39), com en moltes altres contrades, suposà la fractura de les activitats endegades i la paralització de la vida social i associativa de les comunitats, i cal suposar que Amics de l'Art Vell no fou una excepció. Versemblantment, després del conflicte armat l'entitat tampoc es lliurà, al igual que els comitès delegats, dels escorcolls fets per les tropes franquistes quan ocuparen les ciutats i pobles. Per

tant, a l'entrada de les tropes franquistes a Barcelona el 24 de gener de 1939, a més de la dissolució de l'entitat, llavors establerta a la Via de les Corts Catalanes núm. 658, aquesta segurament també va patir els escorcolls dels equips de la *Delegación del Estado para la Recuperación de Documentos* (DERD), creada el 26 d'abril de 1938, i que, a més d'afectar a diaris, revistes, llibreries, impremtes, institucions, partits polítics i sindicats, també afectà a entitats culturals com l'Ateneu Barcelonès, l'Ateneu Enciclopèdic Popular, el Teatre del Liceu, l'Institut de Cultura, l'Orfeó de Catalunya o altres²⁰, com segurament els Amics de l'Art Vell.

No obstant això, a l'Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans, entre els fons documentals i arxius d'entitats, hi figura l'Arxiu d'Amics de l'Art Vell (1929-35), corresponent a documentació sobre la defensa i restauració del Patrimoni Cultural de Catalunya.

L'avançament de les tropes franquistes també suposà que moltes persones compromeses ideològicament s'haguessin d'exiliar per salvar la pell. Molts socis d'Amics de l'Art Vell es trobaven en aquesta situació i un d'ells fou el mateix president de l'associació, en Pere Bosch i Gimpera. Però per

Cèsar Martinell, el fidel secretari, l'home de confiança i el supervisor de l'obra de protecció, salvaguarda i restauració d' Amics de l'Art Vell. / Foto: Institut d'Estudis Catalans.

entendre-ho cal repassar la seva biografia i, sobretot, els càrrecs públics que ostentà.

Bosch i Gimpera, prehistoriador i arqueòleg nat a Barcelona l'any 1891, fou professor dels Estudis Universitaris Catalans des del 1915 i, un any més tard, obtingué la càtedra d'història antiga i medieval de la facultat de Lletres de Barcelona, on creà un dels primers seminaris d'investigació de prehistòria i d'història antiga. L'any 1923 assolí diferents càrrecs: el nomenaren Director de Treballs d'Investigació Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans i també responsable de la secció antiga del Museu d'Arqueologia de Barcelona, i fou un dels fundadors de l'Associació Catalana d'Antropologia, Etnografia i Prehistòria. Finalment, l'any 1935 Bosch Gimpera assolí la direcció del Museu d'Arqueologia de Barcelona.

El 1929 organitzà a Barcelona el Congrés Internacional d'Arqueologia i l'any 1935, la Conferència Internacional de Prehistòria de la Mediterrània. L'any 1933 fou nomenat primer rector de la Universitat Autònoma, càrrec que ostentà fins 1939.

Com a amic de Jaume Vicens Vives, accedí a casar-lo a la UAB i obsequià al matrimoni amb la reproducció d'una Venus; aquest fet es convertí